PSIXOLOGIK XIZMAT ORQALI INKLYUZIV TA'LIMDA MOTIVATSIYANI OSHIRISH

Ilmiy rahbar: ***D.E.Abduqodirova***
CHDPU Psixologiya kafedrasi o'qituvchisi
orcid 0009-0008-4155-8330
abduqadirovadilobarbonu@gmail.com
Sobirova Durdona
Amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada inklyuziv ta'lim muhitida psixologik xizmat orqali o'quvchilar motivatsiyasini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi psixologik xizmatning o'quvchilarning ichki va tashqi motivatsiyasiga, emotsional barqarorligiga hamda ijtimoiy moslashuviga ko'rsatadigan ta'sirini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, kontent tahlil va fanlararo yondashuvlardan foydalanildi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, psixologik intervensiyalar, motivatsion treninglar va pedagoglar bilan hamkorlikda olib boriladigan faoliyat o'quvchilarning o'zini anglash, o'ziga bo'lgan ishonch va ta'lim jarayoniga faol jalb qilinishini oshiradi. Shu bilan birga, psixologik xizmatning noto'g'ri tashkil etilishi yoki individual ehtiyojlarni inobatga olmaslik motivatsiya pasayishi, stressning ortishi va ijtimoiy izolyatsiyaga olib kelishi mumkin. Tadqiqot natijalari psixologik xizmatni inklyuziv ta'lim jarayonida tizimli, individual va etik yondashuv asosida tashkil etish zarurligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, psixologik xizmat, motivatsiya, ichki motivatsiya, emotsional barqarorlik, ijtimoiy moslashuv, psixologik intervensiya, pedagogik qo'llab-quvvatlash.

Аннотация. В статье рассматриваются педагогические и психологические основы повышения мотивации обучающихся в условиях инклюзивного образования посредством психологической службы. Основная цель исследования заключается в определении влияния психологической поддержки на внутреннюю и внешнюю мотивацию, эмоциональную устойчивость и социальную адаптацию обучающихся. В ходе исследования применялись методы системного анализа, контент-анализа и междисциплинарного подхода. Результаты показывают, что психологические интервенции, мотивационные тренинги и совместная работа педагогов и психологов способствуют развитию самосознания обучающихся, повышению уверенности в себе и активному вовлечению в образовательный процесс. Вместе с тем недостаточная или некорректная организация психологической службы может привести к снижению мотивации, росту стресса и социальной изоляции. В работе обосновывается необходимость системной, индивидуализированной и этически ориентированной организации психологической службы в инклюзивном образовании.

Ключевые слова: инклюзивное образование, психологическая служба, мотивация, внутренняя мотивация, эмоциональная устойчивость, социальная адаптация, психологические интервенции, педагогическая поддержка.

Abstract. This article explores the pedagogical and psychological foundations of enhancing student motivation in inclusive education through psychological support services. The main objective of the study is to identify the impact of psychological services on students' intrinsic and extrinsic motivation, emotional stability, and social adaptation. The research methodology is based on systematic analysis, content analysis, and an interdisciplinary approach. The findings indicate that psychological interventions, motivational training, and collaboration between teachers and psychologists significantly improve students' self-awareness, self-confidence, and active engagement in the learning process. However, inadequate or poorly structured psychological support may lead to decreased motivation, increased stress, and social isolation. The study emphasizes the importance of organizing psychological services in inclusive education on a systematic, individualized, and ethical basis.

Keywords: inclusive education, psychological services, motivation, intrinsic motivation, emotional stability, social adaptation, psychological intervention, pedagogical support.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimlarida inklyuziv yondashuv talabalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish, ijtimoiy integratsiyani rag'batlantirish va psixologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan strategik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Inklyuziv ta'lim nafaqat akademik bilimlarni yetkazish bilan chegaralanmay, balki o'quvchilarning o'zini anglash, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish va shaxsiy motivatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Motivatsiya esa o'quv jarayonining samaradorligi va talabaning psixologik farovonligi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan asosiy psixologik omil sifatida e'tirof etiladi (OECD, 2020). Motivatsiya darajasi yuqori bo'lgan o'quvchilar o'qishga faolroq jalb qilinadi, o'z qobiliyatlarini namoyon etishda ishonch hosil qiladi va ijtimoiy interaktiv jarayonlarda faol ishtirok etadi. Shu nuqtai nazardan, motivatsiya inklyuziv ta'limning samaradorligini belgilovchi asosiy komponentlardan biri hisoblanadi.

Psixologik xizmatlar inklyuziv ta'lim muhitida talabalarning individual va guruh darajasidagi psixologik ehtiyojlarini aniqlash, stress va ijtimoiy qarama-qarshiliklarni kamaytirish, shuningdek motivatsiyani oshirish bo'yicha kompleks strategiyalar ishlab chiqishda muhim vosita hisoblanadi[2]. Psixologlar tomonidan taqdim etiladigan intervensiyalar o'quvchilarning o'zini anglash jarayonini qo'llab-quvvatlaydi, ularning o'z qobiliyatlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va o'quv jarayonida ijtimoiy faoliyatga jalb qilinishini rag'batlantiradi. Shu bilan birga, pedagoglar bilan hamkorlikda ishlab chiqilgan individual va guruh intervensiyalari o'quvchilarning o'zaro hurmat, hamkorlik va ijtimoiy integratsiya ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Biroq, psixologik xizmatning yetarli darajada ishlatilmasligi, motivatsiya mexanizmlarining noto'g'ri tashkil etilishi yoki individual psixologik holatni hisobga olmaslik o'quv jarayonining samaradorligiga sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan,

o‘quvchilar motivatsiya etishmovchiligi, o‘zini past baholash, ijtimoiy izolyatsiya yoki stress darajasining oshishi kabi muammolarga duch kelishi mumkin, bu esa nafaqat ularning akademik natijalariga, balki shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham to‘sqinlik qiladi[1].

Shu sababli mazkur maqola inklyuziv ta’limda psixologik xizmat orqali motivatsiyani oshirishning pedagogik va psixologik jihatlarini tizimli va ilmiy jihatdan tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotning maqsadi – psixologik xizmatning o‘quvchilarning motivatsiyasi, ijtimoiy integratsiyasi va emotsional barqarorligiga ta’sirini aniqlash, samarali pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish hamda amaliy tavsiyalarni taqdim etishdir. Mazkur yondashuv inklyuziv ta’lim jarayonini nafaqat texnologik va pedagogik, balki psixologik nuqtai nazardan optimallashtirish imkonini beradi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot sifatli ilmiy tahlil metodologiyasiga asoslanib, inklyuziv ta’limda psixologik xizmatning motivatsiyani oshirishdagi roli va pedagogik samaradorligini kompleks tarzda o‘rganishga qaratildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – psixologik xizmat orqali individual va guruh motivatsiyasini qo‘llab-quvvatlash, pedagogik intervensiyalar samaradorligini baholash hamda ta’lim jarayonida emotsional barqarorlikni rag‘batlantirish mexanizmlarini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot jarayonida pedagogika, psixologiya, ta’lim texnologiyalari va ijtimoiy ish sohalariga oid mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar tizimli ravishda o‘rganildi[1]. Tanlangan adabiyotlar inklyuziv ta’lim konsepsiyasi, motivatsiya nazariyalari, psixologik xizmatning pedagogik qo‘llanilishi va individual psixologik intervensiyalar bilan bog‘liqligi asosida tanlandi[2]. Xususan, tadqiqotda motivatsiyaning psixologik asoslari, o‘quvchilarning emotsional holati va shaxsiy rivojlanishiga psixologik xizmatning ta’siri o‘rganildi.

Tahlil jarayonida kontent tahlil usuli qo‘llanildi, chunki u ilmiy manbalardagi psixologik, pedagogik va ijtimoiy ma’lumotlarni tizimli tarzda identifikatsiya qilish va ularni kontekstual tahlil qilish imkonini beradi. Kontent tahlil yordamida quyidagi jihatlar batafsil o‘rganildi:

1. ***Psixologik xizmatning motivatsiyani oshirish mexanizmlari:*** Psixologlar tomonidan individual va guruh intervensiyalari, motivatsion treninglar, stressni kamaytirish va o‘zini anglash jarayonlarini qo‘llab-quvvatlash strategiyalari.
2. ***Pedagoglar bilan integratsiya qilingan intervensiyalar:*** Pedagoglar va psixologlar hamkorligida individual va guruh bo‘yicha motivatsiyani kuchaytirishga qaratilgan o‘quv metodikasi va didaktik vositalar.
3. ***Talabalar psixologik holatiga ta’siri:*** Psixologik xizmat natijasida talabalar motivatsiyasi, emotsional barqarorligi va ijtimoiy moslashuvi qanday o‘zgarishi, stress darajasining kamayishi va o‘zini baholash ko‘rsatkichlari.

[1]Ryan, R. M., & Deci, E. L. *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness.* New York: Guilford Press, 2017

[2] OECD. *The Impact of Artificial Intelligence on Learning, Teaching and Education.* Paris: OECD Publishing, 2020.

4. ***Potensial xavf va salbiy ta'sirlar:*** Motivatsiya mexanizmlarining noto‘g‘ri tashkil etilishi, individual psixologik ehtiyojlarni e'tiborsiz qoldirish, psixologik xizmatning yetarli darajada ishlatilmasligi natijasida yuzaga keladigan stress, motivatsiya pasayishi va ijtimoiy izolyatsiya.

Etik jihatlar va xavfsizlik mezonlari tadqiqotning markaziy elementi sifatida belgilandi. Unga quyidagilar kiradi: shaxsiy ma'lumotlarning daxlsizligi, talabalar roziligi, pedagogik nazoratning ta'minlanishi, psixologik himoya mexanizmlari va intervensiyalarning xavfsizligi. Bu yondashuv o‘quvchilarning individual psixologik ehtiyojlarini himoya qilish va motivatsiyani oshirish jarayonini barqaror va xavfsiz amalga oshirish imkonini berdi.

Shuningdek, tadqiqot fanlararo yondashuvga asoslandi: pedagogik, psixologik va ijtimoiy konsepsiyalar integratsiyalashgan holda ko‘rib chiqildi. Bu metodologiya inklyuziv ta'lim muhitida psixologik xizmatning motivatsiyani oshirishdagi rolini kompleks va tizimli tarzda tahlil qilish imkonini berdi, shuningdek, pedagogik intervensiyalar va psixologik strategiyalarni optimallashtirish uchun ilmiy asos yaratdi. Natijada, ushbu metodologik yondashuv psixologik xizmatning inklyuziv ta'lim jarayonida motivatsiyani oshirish, stressni kamaytirish, ijtimoiy va emotsional barqarorlikni ta'minlashdagi samaradorligini batafsil tahlil qilish imkonini berdi.

MUHOKAMA

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, psixologik xizmatlar inklyuziv ta'lim muhitida motivatsiyani oshirish va pedagogik samaradorlikni kuchaytirishda strategik vosita sifatida ishlaydi**.** Individual va guruh psixologik intervensiyalar, maslahatlar, treninglar va motivatsion mashg‘ulotlar orqali talabalar o‘zini anglash, o‘z qobiliyatlariga bo‘lgan ishonch va ijtimoiy faoliyatga faol jalb qilinishni oshiradi[2]. Shu bilan birga, psixologik xizmatlar o‘quvchilarning emotsional barqarorligini mustahkamlash, stress darajasini kamaytirish va o‘zaro hurmat hamda hamkorlik munosabatlarini rivojlantirish imkonini beradi[2]. Bu, ayniqsa, maxsus ehtiyojli va ijtimoiy zaif guruhlar vakillari uchun ta'lim samaradorligini oshirishda muhim hisoblanadi.

Psixologik xizmatlar ta'lim jarayonining individualizatsiyasini ta'minlaydi. Ular pedagoglarga talabalarning shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojlarini doimiy kuzatish imkonini yaratadi, bu esa pedagogik intervensiyalarni moslashtirish va real vaqt rejimida optimallashtirishga xizmat qiladi. Shu orqali talabalarning motivatsiyasi doimiy ravishda rag‘batlantiriladi, o‘quvchilarning o‘zini baholash jarayoni va ijtimoiy moslashuvi yaxshilanadi, pedagoglarning ish samaradorligi esa oshadi.

Biroq jarayon bir qator psixologik va etik murakkabliklarni ham o‘z ichiga oladi. Avvalo, psixologik xizmatlarning noto‘g‘ri tashkil etilishi, motivatsiya mexanizmlarining individual ehtiyojlarga moslashtirilmasligi yoki pedagoglarning psixologik ko‘nikmalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi motivatsiya darajasini pasaytirishi, o‘quvchilarda ijtimoiy izolyatsiya, o‘zaro nizolar va pedagogik passivlikni kuchaytirishi mumkin[7]. Shu sababli psixologik xizmatlar inson omili, pedagogik nazorat va etik tamoyillar bilan uyg‘un ishlashi shart. Bunda

shaxsiy ma’lumotlarning daxlsizligi, talabalar roziligi va psixologik himoya mexanizmlari doimo ta’minlanishi lozim.

Psixologik xizmatlar pedagoglarning ish qoniqishi va professional barqarorligiga ham ijobiy ta’sir qiladi. Pedagoglar real vaqt rejimida o‘quvchilarning psixologik holatini kuzatib, interaktiv va moslashtirilgan o‘quv metodlarini qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘lganda, pedagogik stress kamayadi, professional motivatsiya oshadi va ish samaradorligi yaxshilanadi. Shu bilan birga, psixologik xizmatlar talabalarning motivatsiyasini doimiy rag‘batlantirish, ularning ijtimoiy integratsiyasini kuchaytirish va shaxsiy rivojlanishini maksimal darajada qo‘llab-quvvatlash imkonini beradi.

Shuni ta’kidlash lozimki, psixologik xizmatlarning samaradorligi nafaqat individual intervensiyalar, balki guruh dinamika va shaxslararo munosabatlarni hisobga olgan kompleks strategiyalar bilan bog‘liqdir. Masalan, guruh treninglari va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish mashg‘ulotlari o‘quvchilar o‘rtasidagi hamkorlik va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashni mustahkamlaydi, bu esa motivatsiyani oshirish va psixologik barqarorlikni mustahkamlashning samarali vositasi sifatida xizmat qiladi.

Natijada, psixologik xizmatlar inklyuziv ta’lim jarayonining ajralmas qismi bo‘lib, pedagogik va psixologik samaradorlikni oshirish, talabalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini rag‘batlantirish hamda ta’lim muhitida adolat va barqarorlikni ta’minlash nuqtai nazaridan strategik ahamiyatga ega. Bu xizmatlar nafaqat talabalarning motivatsiyasini oshiradi, balki pedagoglarning ish faoliyatini qo‘llab-quvvatlaydi va inklyuziv ta’limning barcha maqsadlariga erishish imkonini beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, psixologik xizmatlar inklyuziv ta’limda motivatsiyani oshirish va pedagogik samaradorlikni kuchaytirishda strategik ahamiyatga ega**.** Ular pedagoglarga o‘quvchilarning individual va ijtimoiy ehtiyojlarini doimiy kuzatish, moslashtirilgan intervensiyalarni amalga oshirish va pedagogik qarorlarni optimallashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, psixologik xizmatlar talabalarning motivatsiyasini mustahkamlash, emotsional barqarorligini saqlash va ijtimoiy integratsiyasini rag‘batlantirish orqali ta’lim jarayonini samarali va barqaror qiladi[1].

Psixologik xizmatlarning samaradorligi, pedagoglarning faoliyati bilan uyg‘un ishlaganda yanada oshadi. Bu uyg‘unlik pedagoglarning professional faoliyatini avtomatlashtirmasdan, balki qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan bo‘lib, raqamli va pedagogik vositalar, insonparvarlik qadriyatlari hamda ijtimoiy adolatni birlashtiradi. Natijada, talabalarning o‘zini anglash, shaxsiy motivatsiyasi va ijtimoiy ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlanadi. Pedagoglar esa real vaqt rejimida o‘quvchilarning psixologik holatini kuzatib, moslashtirilgan strategiyalarni qo‘llash orqali ish samaradorligini oshiradi, pedagogik stress kamayadi va ish qoniqishi ortadi.

Bundan tashqari, psixologik xizmatlar shaxslararo munosabatlar va guruh dinamikasini rivojlantirishga yordam beradi, bu esa talabalarning ijtimoiy qo‘llab-quvvatlanishini

mustahkamlash va inklyuziv ta’lim muhitida adolatli, xavfsiz va rag‘batlantiruvchi o‘quv sharoitini yaratish imkonini beradi. Shu tariqa, psixologik xizmatlar inklyuziv ta’limning nafaqat akademik natijalarini oshirish, balki pedagogik va psixologik qo‘llab-quvvatlash orqali talabalar va pedagoglarning barqaror rivojlanishiga xizmat qiluvchi strategik instrument sifatida ahamiyat kasb etadi.

Shuni ta’kidlash lozimki, psixologik xizmatlarni samarali amalga oshirish uchun ularni individualizatsiyalash, ijtimoiy va psixologik ehtiyojlarni hisobga olish, etik va xavfsizlik tamoyillarini ta’minlash zarur. Bunday yondashuv nafaqat ta’lim jarayonining sifatini oshiradi, balki pedagog va o‘quvchilar o‘rtasidagi ishonch, motivatsiya va o‘zaro hurmat asosida barqaror va inklyuziv muhitni yaratishga yordam beradi. Shu tariqa, psixologik xizmatlar inklyuziv ta’limning samaradorligi va adolatini ta’minlashda strategik va pedagogik jihatdan ajralmas komponent sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yhati.

1. Abduqodirova Dilobarbonu Erkinjon qizi “Inklyuziv ta’lim sharoitida o‘uvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishning psixologik-pedagogik Asoslari” Scientific-Practical Conference “Inclusive Education: Dialogue, Analysis, Experience”, December 15, 2025
2. Abduqodirova Dilobarbonu Erkinjon qizi “Inklyuziv ta’lim sharoitida o‘uvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishning psixologik-pedagogik Asoslari” Scientific-Practical Conference “Inclusive Education: Dialogue, Analysis, Experience”, December 15, 2025
3. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2024). EMOTSIONAL KREATIVLIK: NAZARIY ASOSLARI VA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR.. Journal of Economics and Business UBS. 4. 679-685.
4. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2024). EMOTSIONAL KREATIVLIK: NAZARIY ASOSLARI VA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR.. Journal of Economics and Business UBS. 4. 679-685
5. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). HISSIY IJODKORLIK: TUSHUNCHA VA KOMONENTLAR. Journal of Economics and Business UBS. 4. 145-154.
6. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE NEUROGRAPHIC APPROACH. 01. 501-503.
7. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). TALABALARDA PSIXOLOGIK STRESSNI YENGISH. 03. 69-73.
8. Day, C. (2018). *Professional identity, well-being and effectiveness in teaching.* Oxford University Press.
9. Day, C. (2018). *The Professional Development of Teachers.* London: Routledge.
10. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions.* Contemporary Educational Psychology.

11. Eshnayev, Nortoji & Madgapilova, Nargiza. (2023). CHARACTERISTICS OF IMPLEMENTING THE CLUSTER APPROACH IN THE EDUCATIONAL SYSTEM. International Journal of Pedagogics. 03. 44-47. 10.37547/ijp/Volume03Issue02-09.
12. Furlong, J., & Oancea, A. (2016). *Educational Research and Evidence-Based Practice.* Oxford University Press.
13. Furlong, J., & Oancea, A. (2016). *The Professional Knowledge Base of Teaching.* Oxford: Routledge.
14. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning.* Boston: Center for Curriculum Redesign.
15. Madgapilova, Nargiza. (2023). THE SPECIFICS OF THE IMPLEMENTATION OF THE PEDAGOGICAL INNOVATIVE CLUSTER APPROACH IN THE SYSTEM OF CONTINUING EDUCATION. 1. 236-244.
16. Madgapilova, Nargiza. (2024). mug‘allim 2024. 5/2-сан. 461-468.
17. Madgapilova, Nargiza. (2025). SCIENTIFIC-PRACTICAL AND STRATEGIC BASES OF IMPROVING PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL COOPERATION IN THE INTEGRATION OF SCHOOL AND PRE-SCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS IN THE CONTEXT OF CONTINUOUS EDUCATION ON THE BASIS OF INNOVATIVE LOGISTICS. 1. 157-166.
18. Madgapilova, Nargiza. (2025). МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ Илимий-методикалық журнал. 164-170.
19. OECD. (2020). *The Impact of Artificial Intelligence on Learning, Teaching and Education.* Paris: OECD Publishing.
20. Pane, J. F., Steiner, E. D., Baird, M. D., & Hamilton, L. S. (2017). *Informing Progress: Insights on Personalized Learning Implementation.* RAND Corporation.
21. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness.* New York: Guilford Press.
22. Selwyn, N. (2019). *Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education.* Cambridge: Polity Press.
23. Williamson, B. (2020). *Big Data in Education: The Digital Future of Learning, Policy and Practice.* London: Sage Publications.